

Sankt Folmers Kilde i Alslev Sogn

Det er i provst Oluf Jørgensens indberetning fra 1639 til professor Ole Worm (1588-1654), at **Sankt Folmers kilde** – beliggende i Alslev Sogn sydøst fra Varde – at den første kendte omtale af kilden findes. .

Ole Worm

Næste gang kilden omtales er omkring 1920 i lærer H.P.H. Novrups (1861-1943) beskrivelse af Alslev Sogn, hvor han har medtaget præsteindberetningen omskrevet til nyere dansk:

”En vældkilde, som findes liggende imellem Alslev Mølle og en landsby, Toftnæs ved navn ud i Alslev Sogn, som kaldes Sankt Pholmers Kilde. Denne har været for en rum tid siden en helligdom, hvor man for adskillige sygdomme og afbræk har tilsøgt. Over samme væld og kilde har været opsat et hus med et afgudsbillede, som man har kaldt Sankt Pholmer, og et højt kors der hos, som udviste stedet og vejen dertil. Mens huset, billedet og korset ikke længere findes, men er blevet ødelagt, som gamle bønderfolk fortæller, fordi dets inspektør – en bonde (hvis børnebørn lever endnu) skal have tilranet sig, hvad der er blevet givet ved kilden af dem som søgte hid, og ikke givet det til de fattige. Kilden er endnu smuk ved magt, og strømmer altid sommer som vinter med det klareste vand. Bønderne brugte deraf undertiden uden overtro mod hidsighed, indvortes hævelser i livet og dårlige øjne, og fik derved lindring.

(enkelte yderligere rettelser i forhold til H.P.H.N. tekst)

Kilden blev sammen med de nærmeste omgivelser fredet i januar 1960 af Nationalmuseet, men allerede i juni 1959 havde Historisk Samfund for Ribe Amt under passende mediedækning fået opsat såvel en vejviser ved kilden som et stort trækors ved selve vældet.

Området var omkring 1960 åben tørvemose samt eng med spredt buskads, så de opsatte markeringer sås tydeligt i landskabet, men siden da har træbevoksningen næsten skjult både kors og væld for øjet.

Den katolske helgen Sankt Folmer kendes ikke fra andre sammenhænge, hverken i Danmark eller andre steder, og præst og kirkearkæolog Knud Høgsbro Østergård (1900-1987) fra Åstrup, der var Nationalmuseets lokale konsulent ved fredningen, er af den opfattelse, at det må have været en lokal kåret helgen, måske en munk der var vendt tilbage til sin barndomsegn.

Alslev Sognearkiv har fra lektor Verner Bruhn, Esbjerg modtaget en tekst ”*Hymne til Sankt Folmer*” og V. Bruhn tror, at det er pastor Østergård, der er forfatteren. Desværre er melodien ukendt.

Hvem lyste her for første gang
Guds fred i vore egne
Og lærte os den salmesang
Som aldrig mer skal blegne?
Sct. Folmer

Det dybe dunkle kildevand
Kan ingenting fortælle
Og bankens lysegule sand
Er tavs af år og ælde
Sct. Folmer

Hvem nævnte første det Jesu navn
På Jyllands hedesletter
Som siden hen til sjæles gavn
Gør lyst i mørke nætter
Sct. Folmer

Jeg spørger, men får intet svar
Tavs ruger nattens mørke
Men kildens vand er end så klar
Og giver liv i ørke
Sct. Folmer.

Kom du hertil fra fjerne land
Til dine barndomsegne
For her at plante korsets tegn
Imellem dine egne?
Sct. Folmer

*Forfatter
måske Knud Høgsbro Østergård*

Nordvest for kilden ligger der en banke, som i dag kaldes Skoldbjerg, og her menes kors og kapel med helgenbilledet af Sankt Folmer at have været placeret. Navnet Skoldbjerg skal efter sigende været opstået efter at følgende begivenhed havde fundet sted:

De valfartende syge hængte deres medbragte gaver på helgenbilledet, som tak for den helbredelse, de ventede af kildens undergørende vand. På mystisk måde forsvandt gaverne imidlertid den påfølgende nat. Det fortælles, at en kone havde, inden hun forlod kilden, villet gøre det særlig godt for den hedenfarne ånd, der svævede med sin velsignelse over kilden. Hun havde medbragt en stor gryde og kogte på stedet en dejlig dampende kødsuppe, som hun stillede overfor helgenbilledet, hvorefter hun rejste bort og tog kødet med sig. Straks efter kom manden, der ejede mosen og marken. Han blev lækkersulten og sagde til helgenbilledet: Nu løber vi om kap op til gryden for at afgøre, hvem der skal have suppen, den der kommer først, hører suppen til. Manden stillede sig op ved billedet og talte til tre og løb først i luntetrav, men da forekom det ham pludselig ved lyden af sine egne skridt, som om den hellige var lige i hælene på ham, og så styrtede han af sted op ad skrænten, og i sin fart væltede han gryden, da han kom til den. Suppen flød ud over marken og skoldede alt græsset bort. Det var hans straf, og siden har der ikke kunnet gro ordentligt græs på den skoldede banke, der endnu kaldes Skoldborg eller vel rettere Skoldbjerg.

(i Novrups gengivelse fra 1920)

H.P.H. Novrup 1861-1944

Sankt Folmer har navnedag den 20. juli, hvor der blev holdt "kildefest" med offergivning, og ifølge fortællingen, skal der i "fordums tid" have været "kildemarked" hver år på Sankt Hans dag d. 24. juni på engen ved kilden.

Kilden anses nu desværre for at have mistet sin helbredende kraft, og årsagen hertil skulle være, at den lokale opsynsmand tilranede sig gaverne til Sankt Folmer, medens andre beretter, at årsagen derimod er, at kilden blev forurennet, da en syg hund blev helbredt i kilden. Atter andre fortæller om en hest, der faldt i "vældhullet", og at dette skulle være årsagen til den manglende helbredende virkning af kildevandet.

Kilden eller bækken foran "vældhullet" strømmer stadig her i 2012 med fuldstændig klar, indbydende og velsmagende vand.

Gårdejer og gartner Carsten Carstensen, Toftnæs, der også medvirkede ved fredningen af stedet i 1959, har i over 50 år passet området, og opsat såvel bæk som lavet en gangbro over kilden til "vældhullet"

Der er en egen stille stemning ved stedet med god mulighed for at lade "hvilen falde på sig", nyde lyden af rislende vand og bruge et par minutter på refleksion og eftertænksomhed.

Alslev Sognearkiv

August 2012
Hans Ole Villadsen
arkivleder

Vældhullet med kors forår 2012